

PISA

Platforma pentru Inițiative
de Securitate și Apărare

**MECANISMELE DE PROTECȚIE CIVILĂ ALE
UNIUNII EUROPENE – UN INSTRUMENT DE
SECURITATE MAI PUȚIN CUNOSCUȚ
PUBLICULUI**

Angela GRĂMADĂ,
doctor în științe politice, președintă a Asociației Experts for
Security and Global Affairs, București

CHIȘINĂU 2022

În decembrie 2016, după alegerile prezidențiale din Republica Moldova, fiind parte a unei echipe de cercetare a securității civile în statele membre ale Parteneriatului Estic, am efectuat mai multe interviuri de cercetare cu reprezentanți ai partidelor politice și ai mediului analitic de la Chișinău. Obiectivul echipei de cercetare a fost de a evalua posibile scenarii post-alegeri și evoluția dialogului cu Uniunea Europeană. Practic, era studiat modul în care rezultatele aceluia scrutin electoral ar fi putut să influențeze funcționarea diferitor instituții publice sau nivelul protestatar al cetățenilor. La nivel de opinie publică, situația era una destul de tensionată pentru că au existat momente pe care observatorii electorali le-au identificat ca fiind dovezi de încercare a fraudării alegerilor.

În cadrul unui interviu de cercetare, unul dintre respondenți (reprezentant al unei forțe politice) a susținut că în Acordul de Asociere al Republicii Moldova la Uniunea Europeană, ultima a inclus prevederi care afectează neutralitatea, adică prevedea referințe la necesitatea de a renunța la aceasta, deci se referea la securitatea națională. Acordul de Asociere fusese ratificat încă în anul 2014, iar o asemenea declarație demonstra faptul că încă ne confruntăm cu o cunoaștere deficitară a acestui document deja în vigoare mai bine de doi ani la acea dată.

În anul 2022 Republica Moldova a obținut statutul de țară candidată. Evenimentul a generat un nou val de falsuri despre UE. Multe dintre acestea se refereau la valorile și principiile comunității europene, pe care unii actori politici le prezintă drept sursă de amenințare pentru valorile naționale. Acești actori omiteau intenționat asistența macrofinanciară, asistența tehnică, dar și mecanismele de protecție și securitate activate de către Uniunea Europeană în diferite perioade pentru Republica Moldova, atunci când apăreau crize cărora state mici, lipsite de resurse financiare, nu le-ar fi putut face față. O astfel de criză a fost pandemia Covid-19. Cea mai recentă criză de acest fel, însă, este generată de războiul din Ucraina - criza umanitară. Zeci de mii de refugiați din Ucraina au ajuns pe teritoriul Moldovei, fiind lipsiți de bunuri și servicii primare. În consecință, Uniunea Europeană, la inițiativa unor state membre, a decis declanșarea Mecanismului de protecție civilă, care a contribuit la o ameliorare considerabilă a situației umanitare pe teritoriul țării. La Chișinău, unii actori politici continua să ignore acest aspect și să manipuleze publicul cărui i se adresează, minimizând intenționat asistența pe care o primește de la Uniunea Europeană.

Obiectivul acestui material analitic este de a face cunoscut publicului din Republica Moldova cum Uniunea Europeană, fără a fi un bloc militar, activează instrumente sau mecanisme, care contribuie per ansamblu la securitatea cetățenilor europeni, dar și a celor din statele partenere.

Cuvinte cheie: Uniunea Europeană, protecție civilă, asistență umanitară, Republica Moldova

Uniunea Europeană – furnizor de securitate și siguranță

Uniunea Europeană nu este o organizație similară NATO. Obiectivul ei primar a fost de a genera pace, dar cu ajutorul unor mecanisme de cooperare economică. Căci, ce poate uni mai eficient state cu obiective diferite decât interesele de dezvoltare economică?

Chiar dacă are propriile instrumente de securitate și apărare, acestea diferă conceptual de cele de care dispune Alianța Nord-Atlantică, pentru că nu este vorba de sisteme de apărare defensive. Abia în 1993, prin adoptarea Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE) a fost instituită o Politică externă și de securitate comună (PESC) a UE. În anul 2009, prin Tratatul de la Lisabona, a fost lansată și Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC), care se referă la apărare și gestionarea crizelor. La fel ca la începutul primelor comunități europene, în ambele cazuri, scopul a rămas același: menținerea păcii, consolidarea securității internaționale, încurajarea cooperării, consolidarea instituțiilor democratice, a statului de drept, protejarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Toate acestea sunt asigurate prin mijloace specifice, negociate îndelung între statele membre ale UE.

Așadar, Uniunea Europeană folosește instrumente diplomatice, acordă ajutor umanitar, asigură instrumente, inclusiv financiare, de cooperare pentru dezvoltare, adoptă politici în domeniul climei, respectării drepturilor omului, oferă sprijin economic și promovează o politică comercială echitabilă pentru statele membre și cele partenere. Toate aceste instrumente contribuie la securitatea statelor membre și nemembre, dar partenere, ale Uniunii Europene, fără a se limita doar la dimensiunile de apărare și militară a acesteia, deși această componentă nu este neglijată, iar statele membre pot coordona acțiuni comune în domeniul apărării.

După opt ani de la adoptarea Tratatului privind Uniunea Europeană, comunitatea a pus în funcțiune un nou mecanism, de asemenea, capabil să contribuie la securitatea cetățenilor europeni, dar care avea drept punct de plecare un concept non-militar, mai degrabă asociat securității umane – asistență tehnică și umanitară în caz de dezastre, crize ecologice, crize umanitare, pandemii. Inclusiv crizele politice sau conflictele pot declanșa crize umanitare. Există multe exemple în istoria recentă. Astfel, în anul 2001 Comisia Europeană, împreună cu alte șapte state membre UE, au lansat Mecanismul de protecție civilă al Uniunii Europene. Obiectivul a fost de a preîntâmpina sau de a pregăti un răspuns instituționalizat (reglementat și dotat cu resurse necesare) la dezastre sau alte crize neprevăzute. Pe lângă cele șapte state europene, țări precum Bosnia și Herțegovina, Islanda, Muntenegru, Macedonia de Nord, Norvegia, Serbia și Turcia și-au manifestat interesul de a se alătura inițiativei. În anul 2020, când pandemia generată de virusul Covid-19 s-a extins, s-a putut observa că un asemenea mecanism a permis statelor membre UE să acționeze coordonat la nivel european, dar în același timp, să acorde asistență și statelor partenere sau a celor mai puțin pregătite sau cu resurse financiare limitate pentru a putea achiziționa vaccin. Principiul solidarității a fost aplicat. Chiar dacă cu întârziere, aplicarea acestuia a confirmat încă o dată cât de importantă este coeziunea și unitatea între diferiți actori statali și non-statali.

Cum funcționează Mecanismul european de protecție civilă?

Atunci când o țară definește o amenințare la adresa securității sale, ea se poate adresa UE pentru a cere activarea Mecanismului de protecție civilă. Cererea este evaluată de către Centrul de Coordonare a Răspunsului la Situații de Urgență, care oferă un răspuns complex cu oferta tehnică pe care o pune la dispoziție țării solicitante. Această ofertă tehnică poate să includă expertiză, dar și asistență umanitară, sau alt tip de asistență în funcție de situația de criză. Statul care a făcut solicitarea evaluează la rândul său oferta ca aceasta să corespundă nevoilor interne. După ce aceasta este acceptată, asistența ajunge la beneficiarul final, adică cetățenii statelor solicitante. Uneori, există situații când Mecanismul de protecție civilă al UE, este declanșat de state membre ale UE, care definesc riscuri și amenințări la adresa securității statelor partenere, evident în baza unei solicitări formale. Beneficiar al mecanismului, așa cum a fost menționat la început, a fost și Republica Moldova.

Acest lucru a fost posibil chiar de mai multe ori. Mecanismul de protecție civilă al UE a fost folosit în perioada pandemiei și de către România pentru a permite accesul cetățenilor la vaccin sau chiar mult mai devreme, pentru a ajuta la repatrierea cetățenilor români blocați pe teritoriul altor țări.

Ceea ce trebuie să înțeleagă opinia publică din Republica Moldova, este faptul că Mecanismul este unul complex, care dispune de resurse financiare pentru achiziția de echipamente, bunuri și servicii destinate asistenței umanitare, dar în același timp oferă asistență tehnică și de capacitate (instruire, expertiză) pentru reprezentanții statelor care au nevoie de această pregătire care corespunde standardelor internaționale. De obicei, asistența este coordonată cu reprezentanții instituțiilor publice cu atribuții în domeniu: departamente și agenții pentru situații de urgență. Ulterior, la nivel național, cooperarea deja este coordonată cu autorități publice centrale și locale, care sunt cooptate în acțiuni de acordare a asistenței în conformitate cu anumite proceduri prestabilite.

Republica Moldova și criza umanitară generată de războiul Rusiei asupra Ucrainei

În contextul extinderii agresiunii ruse în Ucraina, mai multe state membre ale Uniunii Europene au activat Mecanismul de protecție civilă. Gestionarea resurselor accesate sau livrate intră în competențele diferitor instituții publice cu atribuții în domeniu. Spre exemplu, în România protecția civilă intră în sfera de competență a Departamentului pentru Situații de Urgență (DSU), care a fost responsabil cu organizarea răspunsului la criza umanitară a refugiaților ucraineni. În Republica Moldova aceste atribuții sunt îndeplinite de către Inspectoratul General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor Interne, care coordonează anumite acțiuni și cu alte instituții guvernamentale.

Încă de la începutul războiului, când fluxul de refugiați din Ucraina spre Republica Moldova era extrem de mare, două state membre ale Uniunii Europene au decis activarea mecanismului de protecție civilă pentru ca autoritățile de la Chișinău să poată gestiona mai bine numărul mare de persoane afectate de operațiunile militare extinse. Astfel, pe 04 martie 2022, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova (MAI) a anunțat recepționarea loturilor de asistență umanitară oferite de Franța și Olanda, asistență activată anume prin Mecanismul de protecție civilă al Uniunii Europene (UE).

Valoarea asistenței umanitare recepționată de autoritățile de la Chișinău era de 950 000 Euro. Ulterior, și România a oferit asistență autorităților de la Chișinău prin acțiuni coordonate de protecție civilă, dar și în calitate de coordonator al Hub-ului umanitar de la Suceava, destinat oferirii de asistență umanitară pentru refugiații ucraineni.

Pe 13 octombrie 2022 dintr-un comunicat de presă al Ministerului Afacerilor Interne de la Chișinău era menționat că Republica Moldova este mai aproape de aderarea la Mecanismul de protecție civilă al Uniunii Europene – un eveniment căruia i s-a acordat prea puțină atenție în presa din Moldova. Mai mulți salvatori și pompieri moldoveni au participat la exercițiul "EU-MODEX" (Sibiu, România), ceea ce a permis instruirea lor conform standardelor europene. Exercițiul a avut drept obiectiv consolidarea relațiilor de cooperare dintre țările UE în domeniul protecției civile sau umane, în vederea lichidării situațiilor de urgență, oferind posibilități extinse pentru țările care nu dispun de capacitățile necesare pentru a face față unor provocări neprevăzute. De aici se poate confirma încă o dată faptul că mecanismul nu este doar un instrument prin care sunt accesate resurse specifice, necesare în situații de criză (medicamente, echipamente, bunuri și servicii, etc.), dar că el este prevăzut și cu oportunități de îmbunătățire a capacității instituțiilor publice cu atribuții în domeniul asigurării protecției civile pentru ca acestea să ofere servicii de înaltă calitate celor care au aceste nevoi.

Importanța participării salvatorilor moldoveni la un exercițiu care simulează o situație de inundații extinse poate fi desconsiderată sau trecută cu vederea. Dar, în contextul de securitate regională, când rachete de croazieră sunt doborâte pe teritoriul Republicii Moldova (incidentul de la Naslavcea), evenimentul este cu atât mai important.

De ce ar trebui să ne intereseze mai mult pregătirea salvatorilor moldoveni? În primul rând, pentru că o autoritate guvernamentală responsabilă va identifica mereu oportunități să-și sporească capacitățile de reacție la situații de urgență sau criză. În al doilea rând, pentru că se cunoaște că în prezent Rusia lovește în infrastructura critică, deci și energetică a Ucrainei. Un astfel de obiectiv este și complexul hidro-energetic de la Novodnestrovsk, despre care opinia publică din Republica Moldova are cunoaștere dintr-un alt context: de sursă de amenințare la adresa securității umane a locuitorilor pentru că apele râului Nistru au fost

gestionate în mod greșit pentru a produce energie electrică de către partea ucraineană. În cazul ruperii barajului de la Novodnestrovsk, lucru care se poate întâmpla dacă va fi lovit de ținte militare, mai multe localități din Ucraina, dar și din Republica Moldova vor fi inundate.

Potrivit experților, cel puțin 14 localități ar putea fi amenințate. Aceste evaluări sunt vechi și nu au fost demult actualizate, cum nu au fost actualizate nici planurile de acțiune pentru situații de urgență la nivel de localități mici, adică sate. Practic, reziliența internă, pe care trebuie să o apreciem ca fiind capacitatea internă de a reacționa la sursă de amenințare externă, este extrem de redusă în Republica Moldova. Declarații ca cele făcute de fostul președinte al țării, Igor Dodon, precum că Republica Moldova nu trebuie să investească în armament, transmit mesaje greșite populației și anume că autoritățile guvernamentale atrag Chișinăul în conflict și nu sunt preocupate de siguranța economică și socială.

Atunci când apar asemenea declarații, care sunt transmise de persoane care au deținut funcții de rang înalt într-un stat, cei care au o viziune critică asupra contextului intern și extern în care se dezvoltă Republica Moldova, apreciază cu prudență asemenea mesaje, pentru că ele nu doar subminează eforturile întreprinse de autorități cu opțiuni limitate de acțiune, dar permit și evidențierea nivelului de cultură politică a actorilor politici, precum și capacitatea lor de a defini interese naționale și de a aprecia corect riscurile și amenințările la adresa securității țării. Practic, se evidențiază nevoia de a promova la nivel de dezbateră publică a unor subiecte care pot părea sensibile sau pot părea mult prea complexe pentru publicul larg. Totuși, lipsa discuțiilor despre mecanismele de protecție civilă disponibile pentru cetățenii țării sau ignorarea oportunităților la nivel european de îmbunătățire a capabilităților naționale va prejudicia extrem de mult capacitatea de reacție a locuitorilor.

Concluzii

Republica Moldova în contextul de securitate regională actuală, dar și în contextul social-economic sau politic cu care se confruntă nu își permite să ignore oportunități de îmbunătățire a capabilităților naționale de apărare a intereselor de securitate națională. Participarea experților moldoveni la diferite module de instruire la standarde internaționale trebuie să fie încurajată, la fel cum trebuie să fie încurajată și capacitatea instituțiilor publice de a evalua, aprecia și a acționa în sensul îmbunătățirii abilităților angajaților din administrații publice locale și centrale, precum și a cetățenilor de a reacționa corect în cazul unor situații de urgență. Discursurile unor actori politici care transmit mesaje greșite populației trebuie să fie combătute printr-o strategie de comunicare strategică eficientă. Ele nu trebuie să domine spațiul public. Iar ca acest lucru să nu se întâmple, este nevoie de a încuraja cunoașterea cetățenilor despre diferite aspecte ale securității, riscurile și amenințările care o pot afecta, precum și despre mecanismele care pot fi accesate pentru a minimiza impactul negativ al unor crize de origine internă și externă.